

MTA–ELTE ATELIER, EURÓPAI HISTORIOGRÁFIA ÉS TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

GERGELY ANDRÁS, az MTA doktora

1088 Budapest, Múzeum krt. 6–8. I. em. 131.

Tel./ Fax: (1) 485-52-08

E-mail: jklement@ludens.elte.hu, www.atelier-centre.hu

Beszámoló az Atelier 2007–2008. évben elért kutatási eredményeiről

Kutatócsoportunk keretein belül négy intézmény kutatói dolgoznak együtt „Az identitás történetének térbeli keretei: civilizáció, nemzet, régió, város” című kutatási program megvalósításán 2007 januárja óta. Az Atelier Európai Társadalomtudomány és Historiográfia Tanszék (ELTE BTK, Történeti Intézet) koordinálása mellett részt vesz a kutatási programban az ELTE BTK Történeti Intézetének Új- és Jelenkori Magyar Történeti Tanszéke, a Pécsi Tudományegyetem Közgazdaságtudományi Karának Agrár-, Környezet- és Regionális Gazdaságtan Tanszéke (a PTE Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskolája), valamint az MTA Regionális Kutatások Központja (Pécs).

Problémaközpontú alapkutatásunk célja, hogy az identitás változását a 18. századtól napjainkig négy különböző vizsgálati szinten (civilizáció, nemzet, régió, város) elemezzük. A különböző intézményekből érkező kutatók révén eltérő megközelítések érvényesülhetnek a csoport munkájában. Az identitás komplex kérdését kutatóink vizsgálják egyrészt konkrét társadalmi csoportok nemzeti, városi vagy regionális kötődésein keresztül, így például a hazai arisztokrácia, a magyar gazdasági elit és városi polgárság esetében. Másrészt kutatások folynak az identitásképzés és identitásalakítás néhány lehetséges csatornájának elemzésére nézve, mint az állampolgárság, alkotmányosság vagy általában a hatalomgyakorlás kérdése, a történelemoktatás, a regionális fejlesztések vagy napjainkban a kulturális örökség területe. Harmadrészt pedig az identitás megélésének és kifejezésének néhány szempontja is vizsgálat alá kerül, mint a felekezethez tartozás kérdése, az idegen nyelvek, illetve kultúrák között közvetítő funkciót betöltő fordítások elemzése, a közép-európai regionalizmusok vagy éppen a közösségi emlékezet működése.

E különböző megközelítések termékeny összehangolása érdekében az elmúlt két évben három műhelykonferenciát tartottunk (2007. szeptember 28., 2008. január 22., 2008. szeptember 19.) a résztvevők kutatási koncepciójának, módszertanának megvitatása érdekében. Kutatási programunk két és fél éves eredményeit pedig 2009 májusában egy kétnapos konferencián is össze kívánjuk foglalni, majd az eredményeket közös kötetben publikálni.

Az identitás-kutatás minél több aspektusának bemutatására és tudományos tevékenységünk szélesebb körű megismertetése érdekében külső kutatók bevonásával több plenáris konferenciát is szerveztünk az elmúlt két évben. 2007 elején nemzetközi konferencia tárgyalta az identitás és emlékezet kérdését *Emlékezet, ellenemlékezet, történeti gyakorlat* címmel az MTA Székházában hazai és külföldi kutatók részvételével (Maurice Aymard, Francois Hartog, K. Horváth Zsolt, Klaniczay Gábor, Krzysztof Pomian, Szekeres András, Takács Ádám, Tengelyi László, Nicolas Verdier, Michael Werner, Zempléni András).

19. században az identitás egyik legfontosabb elemét képezte a felekezethez tartozás, e kérdést járta körül a 2007 decemberében az ELTE BTK-n megrendezésre került *Felekezeti és modern nemzet a 19. századi Magyarországon* című konferenciánk hazai kutatók közreműködésével (Czoch Gábor, Juliane Brandt, Bertényi Iván, Kertész Botond, Nádasy Miklós, Pál Judit, Prepuk Anikó, Sasfi Csaba, Szilágyi Márton, Tóth Árpád, Vári András). 2008 júniusában *Struktúrák Európa számára: a területrendezés és területi tervezés válaszai a decentralizáció és a régiók kérdéseire* címmel került sor Pécsen nemzetközi tanácskozásra, szeptemberben pedig *A társadalomtudományok mint nemzeti diszciplína* címmel kerekasztal-beszélgetés és műhelykonferencia formájában a társadalomtudomány és a nemzeti identitás összefüggéseit jártuk körül az ELTE BTK-n (Czoch Gábor, Granasztói György, Rose-Marie Lagrave, Jacques Revel, Sonkoly Gábor, Takács Ádám). 2009-ben a csoport folytatni fogja hazai és nemzetközi tudományos szervezési munkáját: 2009 végére nemzetközi konferenciát tervezünk a nemzetek közötti megbékélés történeti aspektusainak megvitatására.

Az egyetemi és akadémiai együttműködésben dolgozó kutatócsoporti hálózat alap gondolatának megfelelően kutatócsoportunk már előzetes célkitűzéseinek megfogalmazásakor is komoly hangsúlyt fektetett a kutatás és oktatás szoros kapcsolatának megvalósítására. A közreműködő kollégák döntő többsége folyamatosan részt vesz a budapesti, illetve a pécsi egyetemi oktatásban nemcsak graduális, de posztgraduális szinten, valamint tutoriális keretekben is. Tudományos munkájuk eredményei ennek megfelelően közvetlenül hasznosíthatásra kerülnek a felsőoktatásban, ezt bizonyítják a tanrendekben szereplő szemináriumok és előadások.

Fontosnak tartjuk az oktatási segédanyagok összeállításában való közreműködést is, ennek keretében készült el az utóbbi két évben egy szerkesztett kötet és egy fordítás. (Lajtai L. László (szerk.): *A történetírás mint tudomány. A történész hivatás kialakulása a XIX. századi Franciaországban.* /Atelier Könyvtár/ Budapest, Napvilág – Atelier, 2007. 423 oldal; Marianne Lederer: *A fordítás ma. Az interpretatív modell.* (Ford.: Csizmadia Dominika, Keresztély Kata.) Budapest, Equinter –

Atelier, 2008. 269 oldal.) E tevékenység folytatása lesz 2009-ben terveink szerint Pierre Nora munkájának (*Les lieux de mémoire*) első magyarországi fordítása egy válogatás kötetben, amely az emlékezet-kutatás meghatározó alapműve.

A kutatócsoporti tagok együttműködése az oktatásban is érvényesül, a 2008–2009. évi tavaszi félévben például Granasztói György (ELTE BTK) tartott előadást a pécsi egyetem Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskolájában. Kutatás és oktatás szoros kapcsolatát támogatta továbbá, hogy az Atelier immár két évtizedes múltja visszatekintő nemzetközi kapcsolatait hasznosítva – köszönhetően a Magyar Tudományos Akadémia nemzetközi keretszerződésének – kutatócsoportunk francia egyetemi oktatók előadásait is bevonta az ELTE BTK-n működő történezhképzésbe. 2007 első felében *Az európai identitás keretei: kultúra, örökség, kulturális transzfer* témában négy francia kutató (Heinz Wisman, filozófus, EHESS; Henriette Asseo, történész, EHESS; André Burguiere, történész, EHESS; Jacques Revel, történész, EHESS) tartott előadást az Atelier szervezésében. A 2007–2008-as tanévben pedig *Nemzet és nacionalizmus* témában hat francia kutatót (Enric Porqueres i Gené, antropológus, EHESS; Christophe Prochasson, történész, EHESS; Kapil Raj, történész, EHESS; Marie-Vic Ozouf-Marignier, geográfus, EHESS; Gilles Bertrand, Université Grenoble II.; Sabina Loriga, történész, EHESS) hívtunk meg előadást tartani. Kutatócsoportunk nemzetközi kapcsolatainak fenntartásában folyamatosan fontos szerepet vállal a budapesti Francia Intézet és a Magyar Tudományos Akadémia. Támogatásaikra eddig és remélhetőleg ezután is biztonsággal támaszkodhatunk a meghívott francia előadóink fogadásában vagy a nemzetközi konferenciák szervezésekor.

Az MTA által támogatott kutatási témához további pályázati erőforrásokat is sikerült bevonnunk (ennek összege 2007-ben 13 millió, 2008-ban pedig 33 millió forint volt). Az identitás-kutatás témájába szervesen illeszkedő két pályázati program közül az egyik az Európai Unió hároméves Erasmus–Socrates támogatásának köszönhetően létrejött, hat egyetemet összekapcsoló konzorcium az Atelier koordinálásával, amely közös mesterképzést dolgozott ki a tér és identitás témakörében, és amely közös diplomával ismeri el a képzésben sikeresen résztvevő hallgatókat. 2009-ben elkezdődött e közös képzés Erasmus Mundus programmá formálása, s ennek megpályázása. Amennyiben a konzorcium ebben az elismerésben részesül, az egyik első hazai koordinálású európai mesterképzés indulhat el az Atelier-ben. A másik program az OTKA támogatásával működő tudományos iskola, amely a 19. századi nemzetépítés kutatására szerveződött. Reményeink szerint új elemzési szempontok és források bevonásával nem kisebb történelmi probléma válik láthatóvá, mint magának a nemzetépítés folyamatának a gyökere.

Továbbá 2007 őszétől a kutatócsoport elnyerte egy fiatal kutatói álláshely támogatását három évre az Magyar Tudományos Akadémiától.

A kollektív eredmények mellett kutatóink egyéni teljesítményére is büszkék vagyunk. Az eltelt két év alatt csoportunk tagjai közel hetven publikációt (köztük öt könyvet) tettek közzé magyar és idegen nyelven, valamint mintegy kilencven tudományos tanácskozáson tartottak előadást (ezek egyharmada nemzetközi konferencia volt). Kutatócsoportunk tagjainak egyéni sikerei között említhetjük, hogy Granasztói György 2007-ben Charles Simonyi Kutatói Ösztöndíjban részesült, Cieger András Bolyai János Kutatói Ösztöndíjas volt, 2008-ban megjelent monográfiájáért pedig elnyerte az Akadémiai Ifjúsági Díjat, Klement Judit az Oktatási Minisztérium Deák Ferenc Ösztöndíjában részesült és sikeresen megvédte PhD-disszertációját az ELTE BTK-n.